

1985 року, являючись результатом нової реформеної політики. Регулювання професійної самостійності педагогів і автономії школи на законному основі повернула венгерське освітнє до ідеї минулого століття; Однак зміни 1980-х років не принесли очікуваних суспільних і політичних змін у суверенитеті школи. Незмінно залишились в силі утопічне суспільство і людський ідеал, відчувався потреба в системі, яка представляла б інтереси суспільства батьків і учнів.

Введення змін у закон про освіту в 1990 році привело до радикальних змін стосовно державних шкіл і шкіл одного вчителя.

Суть суверенітету школи заключається не тільки в самостійності викладачів, але і в якості освіти. Для деяких навчальних закладів самостійність означає можливість створення умов, характерних для приватної економіки, тобто можливість поставити навчальний заклад в один ряд з ринковими підприємствами.

ПЕРЕЧЕНЬ СНОСОК

1. Bajko Mátyás: Kollégiumi iskolakultúrának a felvilágosodás idején és a reformkorban. Budapest, 1976. 278.
2. Molnár Károly - Vaskó László: A magyar demokratikus tanítvány negyven éve. Veszprém, 1985, 78.
3. Kelemen Elemér: Az iskolai oktatásiügyi autonómia történetéről, Magyar Pedagogia, 1994, 3-4 sz., 317.

СТРУКТУРА МОВЛЕННЯ ВЧИТЕЛЯ

Усатий В.Д.

Житомирський педуніверситет

Мабуть, справедливо буде сказати, що вчитель - одна з найважливіших фігур у здійсненні педагогічної політики суспільства, оскільки саме в школі закладаються ті освітні

основи, на яких тримається вся будівля освіти кожного громадянина.

Процес взаємодії вчителя й учнів під час опрацювання певних тем проливають світло і на ті мовленнєві навички, які повинен мати вчитель [4:18; 3:23-28; 2:28-33; 11:12]. Враховуючи виступи науковців, вчителів-практиків, підкреслимо, що вчитель повинен мати мовленнєву підготовку, опорою якої служить глибоке знання мови. В останні півтора десятиліття років у педагогічній і психологічній літературі посилюється інтерес до моделювання того, яким має бути фахівець відповідної професії. Інколи для цього використовують терміни «кваліфікаційна характеристика», «професіограма», «модель» [9:14]. Проте потрібно зазначити, що поняття професіограми з'явилося ще в 60-ті роки минулого століття. Так, відомий педагог В.П. Острогорський [1:356] розробив професіограму вчителя-словесника. Відомий сучасний психолог В.А. Крутецький у подібних випадках вживає термін «деякі питання психології вчителя». Говорячи про культуру мовлення, він виділяє вміння ясно і чітко виражати свої думки і почуття за допомогою мовлення, а також міміки та пантоміміки. Мовлення вчителя, вважає психолог, має відзначитися внутрішньою силою, переконливістю, виразністю, не бути одноманітним [7:239-240]. Автор розглядає цілу систему мовленнєвих умінь вчителя взагалі.

Звичайно, мовлення окремих людей, як зазначав Л.О. Сениця, може відрізнитись запасом слів, переважанням певних синтаксичних конструкцій, «проте це не означає, що скільки окремих людей, стільки й окремих мовлень» [12:13]. Пошук і обґрунтування мовленнєвих умінь і навичок, які в своїй сукупності були б оптимальними для виконання навчальної системи навчальних предметів і виховних заходів. Іншими словами, мовлення вчителя не може функціонувати, не слугуючи навчально-виховним завданням, оскільки воно і є мова у дії, яка обслуговує потреби навчально-виховного процесу.

Аналіз показує, що своїм характером і системою лексичних засобів мовлення вчитель має відповідати специфіці предмета, системі його понять. А на уроках читання воно повинне допомагати учням розуміти мову образів художніх творів, формувати емоційну атмосферу і класу, що відповідає характеру тексту, пробуджувати увагу до художнього слова, вчити розпізнавати елементи розповіді, опису, роздуму (міркування).

Говорячи про зміст освіти, І.Я. Лернер і М.М. Скаткін виділяють у ньому: 1) систему знань про природу, суспільство, мислення, техніку, способи діяльності; 2) систему загальних інтелектуальних і практичних навичок і вмінь; 3) досвід творчої діяльності; 4) досвід емоційно-вольового ставлення до світу, товаришів і т. ін. [5:102-103].

З огляду на таке широке розуміння змісту шкільної освіти підкреслимо, що мовлення вчителя своїм змістом, чіткістю і ясністю, системою понять та образів, які він використовує має бути зорієнтоване на зміст освіти, передбачений навчальними планами і програмами. Саме тому мовлення вчителя, крім лексичного багатства, граматичної (морфологічної синтаксичної) і орфоепічної грамотності, повинно бути здатним відповідати своїм характером, структурою і лексикою характеру, специфіці і змісту відповідного навчального матеріалу чи виховного потенціалу, тобто бути досконало організованим відповідно до поставленої вчителем навчально-виховної мети. Схематично структура поняття «культура* мовлення вчителя» може бути подана у вигляді схеми:

ПОНЯТТЯ «КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ ВЧИТЕЛЯ-КЛАСОВОДА»

Передбачас	Має бути	Грунтується на:
понятійно-термінологічну чіткість; багатство; виразність; дохідливість; здатність урівноважувати мовлення вчителя та можливості сприйняття учнів; багатоплановість, адекватність навчально-виховним завданням, що вирішує вчитель	здатним створювати мовленнєву атмосферу та морально-етичні й емоційні стани і мотиви, передбачені вчителем	сформованості у вчителя понять про мову, її функції, спілкування і мовлення; глибокому знанні тем, які викладає; прагненнях і потребі в оволодінні механізмами спілкування; моделюванні очікуваного спілкування; здатності організувати спілкування з учнями і керувати цим спілкуванням; аналізі результатів керування спілкуванням і мовленням

Виходячи з наведених вище міркувань та схеми, доцільно визначити критерії, за якими можна характеризувати якість мовлення вчителя. До них належать: понятійно-термінологічна чіткість; багатство, виразність мовлення; дохідливість; адекватність навчально-виховним завданням; здатність створювати мовленнєву атмосферу та морально-естетичні й емоційні стани, передбачені вчителем; уміння моделювати очікуване спілкування і керувати ним; аналізувати результати мовлення і корегувати спілкування з класом.

Як бачимо, цих критеріїв два:

- а) адекватність мовлення навчально-виховним завданням, що вирішує вчитель;
- б) уміння планувати й керувати мовленням для досягнення поставлених завдань.

У свою чергу, кожен з названих критеріїв має свою структуру, що відображено на схемі. На думку дослідників, ці критерії в цілому охоплюють усю систему вимог до мовлення вчителя і можуть бути використані для аналізу мовлення вчителя та студентів.

Розкриваючи структуру мовлення вчителя, ми вирішували два завдання: з одного боку, розглядали особливості мовлення вчителя під час опрацювання таких різних за характером предметів, як математика, мова, читання і т. ін.; з іншого боку, прагнули до обмеження прикладів, що розглядалися, оскільки збільшення однотипних доведень не робить їх більш доказовими. Навпаки, йшов пошук того узагальнюючого розуміння структури мовлення, в чому виражалась би певна закономірність, бо відомо, що найхарактернішою рисою науки якраз і є пошук закономірностей. Саме на цьому шляху, на нашу думку, вчителем його професійних обов'язків. Вони мають виступати як той інваріант, який не залежить від індивідуальних особливостей кожного окремого вчителя, а охоплює все необхідне, що характеризує культуру мовлення вчителя взагалі. У цьому плані викликають високий інтерес матеріали конференції, присвяченої питанням підвищення рівня вивчення української мови у школах та профтехучилищах, яка відбулася після прийняття Закону України про мову. Говорячи про зміст підготовки, професор М.Р. Львов виділяє ряд критеріїв, на які треба звернути увагу, а особливо на:

- сформованість понять про мову, її функції, спілкування і мовлення;
- глибоке знання тем, які вчителю доведеться викладати, в тому числі відомостей про мовлення, структуру мовленнєвого акту, фактори розвитку мовлення;
- потребу в оволодінні механізмами педагогічного спілкування з учнями [8:50-54].

У кінці 80-х і в 90-х роках питанням мовлення надають все більшої уваги науковці-педагоги, психологи, учителі-практики. Група викладачів Полтавського педінституту під керівництвом І.А. Зязюна досліджує психолого-педагогічні закономірності спілкування вчителя й учнів на уроці [10:208].

В. А. Кан-Калик розробляє структуру комунікативної діяльності, яка містить такі компоненти:

1. Моделювання очікуваного спілкування з класом.
2. Організація спілкування в момент безпосередньої взаємодії (комунікативна атака).
3. Керівництво спілкуванням у педагогічному процесі.
4. Аналіз здійсненої системи спілкування і моделювання її на наступну діяльність [6:24-26].

Ці закономірності та структура процесу спілкування мають загальнопедагогічний характер і можуть бути використані у плануванні спілкування вчителя й учнів.

Мовлення вчителя на уроці завжди стосується конкретної теми того чи іншого навчального предмета. Безпредметного мовлення не буває. А в школі воно обслуговує доказово розглянути і структуру мовлення та виділити критерії його оцінки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антология педагогической мысли России второй половины XIX — начала XX в.. — М.: Педагогика, 1990.
2. Бабер В.І. Робота над текстом при вивченні теми «Іменник» у 3-класі. Поч. школа, 1990, №4.
3. Варзацька Л.О. Взаємопов'язане навчання мови і мовлення. - Поч. школа, 1990, №4.
4. Вашуленко В.Ф.. Робота над реченням як одиницею мови і мовлення. - Поч. школа, -1990, №3.
5. Дидактика средней школы / Под ред. М.Н. Скаткина. - 2 изд. - М.: Просвещение, 1982.
6. Кан-Калик В.А. Основы профессионально- педагогического обучения. - Грозный: Че.-Ингуш. университет, 1979.
7. Крутецкий В.А. Основы педагогической психологии. - М.: Просвещение, 1972.
8. Львов М.Р. Содержание языковой подготовки учителя начальных классов. - Нач. школа, 1988, №1.
9. Основы педагогической мастерности./ За ред. І.Я. Зязюна. - К.: Вища школа, 1987.
10. Педагогічна майстерність./ Під ред. І.Я. Зязюна. - К.: Вища школа, 1987.
11. Савченко О.Я. Підготовка учнів для сприймання нових художніх творів на уроках української літератури. - Поч. школа, 1990, №3.
12. Синиця І. О. Психологія усного мовлення. - К.: Рад. школа, 1979.

УДК 338.43

ПРОЖИТКОВИЙ МІНІМУМ І ЗАРОБІТНА ПЛАТА СІЛЬСЬКИХ ТРУДІВНИКІВ: РІВЕНЬ І ТЕНДЕНЦІЇ

Голляка І.Г.,
м.Рівне

На прикладі сільськогосподарських підприємств Рівненської області в 1998, 2001 і 2002рр. встановлено обґрунтовані прожиткові мінімуми (відповідно 6854, 12998 і 12776 грн. на рік) для середньої за розміром, віком та іншими показниками селянської сім'ї та розміри мінімальної середньомісячної заробітної плати за просту, некваліфіковану роботу (285, 541 і 532 грн.), що дає можливість удосконалювати оплату праці сільських трудівників.

На приміре сільськогосподарських підприємств Рівненської області в 1998, 2001 і 2002 гг. установлено обоснованные прожиточные минимумы (соответственно 6854, 12998 и 12776 грн. на год) для средней по размерам, возрастом и другим показателям крестьянской семьи и размеры минимальной среднемесячной заработной платы за простую, неквалифицированную работу